

С Т А Н О В И Щ Е

за дисертационния труд на докторант Надежда Йорданова Жечкова на тема: *„Политическата култура на българските турци(края на ХХ и началото на на ХХІ век)* за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Представеният от докт. Надежда Жечкова дисертационен труд на тема „Политическата култура на българските турци(края на ХХ и началото на ХХІ век) напълно отговаря на изискванията за присъждането на образователната и научна степен „доктор” по етнология. Самото заглавие на темата е дисертабилно. В него ясно е посочен проблемът за изследване и хронологическата рамка на проучването. Това са годините след 1989 г., когато благодарение на започналите демократични процеси не само са преустановени насилията над българските турци по линия на т.нар. „Възродителен процес” и „Голямата екскурзия”, но за първи път от съществуването на Третата българска държава турците и мюсюлманите у нас стават субект на българската политика.

Това са важни събития и процеси, които представляват научен проблем с ясни тематични и хронологични граници и заслужават вниманието на учените. В този смисъл изборът на темата и нейния хронологически обхват са напълно оправдани и дават перспектива за изследователска дързост и постигането на научни открития.

Дисертацията се състои от пространен Увод, три глави, заключение и приложения. В основата на текста е събрания теренен етнографски материал от докторант Жечкова в периода от 2012 до есента на 2017 г. Това са 43 интервюта, структурирани и полуструктурирани, събрани от 38 респонденти. От тях в текста са цитирани тридесет и трима респонденти. Мнозинството от тези интервюта са с български турци, но има и материали, взети от хора с

друга етническа и конфесионална принадлежност, за да изглеждат тезите на докторанта по-убедителни в емпиричен аспект и как другите се отнасят към политическата култура на турците в България.

Освен това в текста са използвани и материали от научни изследвания – 120 на кирилица и 44 на латиница, архивни фондове, сведения от печата и интернет ресурси.

В Увода са представени ясно и убедително обектът и предметът на изследването, целите и задачите на дисертационния труд, изборът на хронологическата рамка на разработката, изворите и методологията на проучването, историографският преглед на литературата по тематиката и актуалността на темата на дисертацията. Тук в рамките на дванадесет машинописни страници Н. Жечкова е показала, че владее академичния инструментариум за изследване, познава проблема от темата на дисертацията и може да анализира и представя информация от академичен порядък.

В Първата глава докторантът е представил теоретичната рамка на проучването: какво представлява терминът „политическа култура“ в академичен порядък и в частност понятието „политическа култура на малцинствени етнически общности“. Според мен много правилно Н. Жечкова се е спряла на четири водещи елемента по отношение термина „политическа култура на малцинствени етнически общности“: история, религия, памет и политическа култура. Докторантът по-нататък в текста убедително показва значението на тези елементи за запазването на идентичността и кохезионните връзки на такива общности. Акцентът в случая е поставен върху свойствата на паметта, като по тази линия Н. Жечкова е използвала редица водещи в теоретично отношение чужди автори като Жоел Кандо, Морис Халбвакс, Ян Асман и др. Така в крайна сметка тази глава представлява важна основа от теоретично естество, върху която по-нататък се изгражда съдържанието на дисертацията.

Втората глава представляват кратък исторически разказ за социалния и етнически статус на турците в България от Освобождението през 1878 г. до

1989 г. Тази глава не е самоцелна, а е със задача да покаже на читателя, че през цялото това време българското население от турски произход е било обект на държавната и партийна политика, но то никога не е било и субект на управлението. Това е важно уточнение към същината на темата, тъй като едва след 1989 г. българските турци влизат и в ролята на субект на българската политика основно чрез Движението за права и свободи (ДПС).

Основните приноси моменти на дисертацията са в Трета глава. Тук са показани основните политически ориентации на българските турци и факторите, които ги обуславят. На първо време бих представил и своето виждане за приносите на труда. Цялата използвана емпирична теренна информация е принос към българската етнология. Самата дисертация има пионерски характер, защото за първи път в българските хуманитарни науки е представен цялостен труд за политическата култура на турците в България. Не смятам за слабост факта, че в обекта на изследването не са включени и т.нар. преселници – турци в Република Турция. За изследвания и сред тази част от българските турци е нужно повече време за проучвания, а от друга страна като живеещи в нашата югоизточна съседка при тях съществуват ориентации и привички, които ги различават етнокултурно от турците, останали да живеят в България. Затова смятам, че изследванията за преселниците трябва да бъдат друг обект на академично търсене, различен от това за турците, живеещи в България.

Като съществен принос на този труд бих посочил и решението на докторанта да представи политическата култура на българските турци като динамично понятие, което са променя съобразно условията на живот и труд, а не в статична форма, каквито са обичайните подходи при такива изследвания у нас и в чужбина. От тази гледна точка Н. Жечкова представя и водещите политически ориентации на това българско население, което също е част от приносите на проучването: положителното възприемане на демократичните процеси и особено евроинтеграцията на България; страхът от нов възродителен процес и в този контекст силната привързаност към ДПС и неговия безспорен лидер Ахмед Доган; положителното отношение към понятието „свобода“; проявите на носталгия към времето на тоталитарния

социализъм допреди началото на Възродителния процес заради социалната сигурност и спокойствие на хората в годините на социализма и др. Показани са и обстоятелствата, които са определящи за изграждането на тези ориентации.

Като принос на автора трябва да се счита и класификацията на групата на българските турци от гледна точка на класическата дихотомия Изток-Запад, разгледана тук като цивилизационно, а не като географско понятие. В тази връзка Н. Жечкова е показала и ориентации от източен характер, които според нея са определящи и затова тя поставя групата на българските турци повече към източния(азиатския, мюсюлманския) политически модел, използвайки за маркер теорията по този въпрос на Георги Манолов. Тук на първо място стои възгледът за водещата роля на Лидера и negliжирането на идеята за гражданско общество, които са по принцип конфуциански и противоречат на европейския възглед за приоритетната функция на личността пред колективистичните идеологии.

Заключението на труда е презентация на дисертацията и нейните приноси моменти. Н. Жечкова умее да пише академично, да анализира фактите и да ги осмисля философски и през призмата на историята и етнологията. Самото изследване е по-скоро историко-етнологично, но и с примес от философията, политологията и политическата социология. Тази интердисциплинарност също приемам за положителна страна на труда.

Предвид моето виждане за публикуването на този труд като монография(това според мен е задължително и от съществена полза на политическите науки у нас), искам да направя и две препоръки на автора: първата е свързана с включването на един допълнителен параграф в началото на Трета глава, където накратко да се представят някои от водещите страни на традиционния потестарен модел при българските турци. Такава добавка по-добре ще обясни преобладаването на източни политически характеристики в културата на българските турци и ще покаже основата, върху която се формира съвременната политическа култура на това население.

Втората препоръка е свързана с параграфа за ДПС. Ако създаването на това движение се разгледа и като част от политическото инженерство на българската посткомунистическа олигархия, ще се внесе допълнителна яснота за неговия характер и защо много български турци през последните години се дистанцират от своята „турска” партия. Ще се даде и допълнителна яснота защо Движението е било пристан за знакови за Прехода лица като Христо Бисеров и Илия Павлов например, която традиция в наши дни е продължена с членството в ДПС на Йордан Цонев, Камен Костадинов, Делян Пеевски и други. Самият факт, че в апарата на ДПС мнозинството от водачите, в това число и Ахмед Доган, са били агенти на тайните комунистически служби, е показателен за ролята на тази партия в политическия живот на страната след 1989 г. Това, обаче, са само препоръки, с които авторът на публикацията не е длъжен да се съобрази, ако не ги намери за целесъобразни.

Като имам предвид написаното до тук, предлагам да се присъди образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.1. Социология, антропология и наука за културата на Надежда Йорданова Жечкова. Горещо апелирам и към другите членове на журито да гласуват в тази насока.

София, 21.02.2018 г.

Автор на становището:.....

(доц. днк Веселин Тепавичаров)